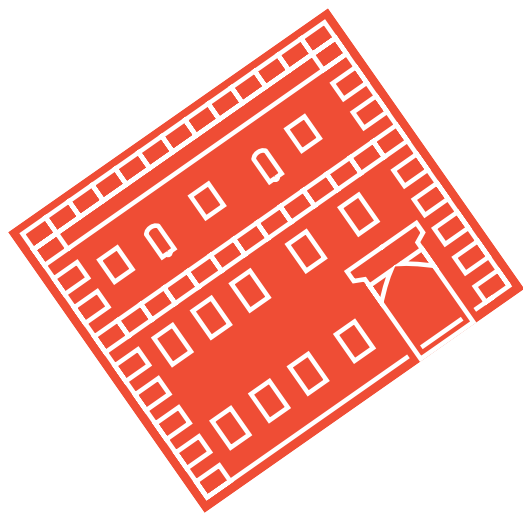




**Scenár
novej
expozície
Nová
expozícia
Stredoslovenskej
galérie**

Kultúrna inštitúcia Banskobystrického samosprávneho kraja.
Architektonickú súťaž návrhov na novú expozíciu z verejných
zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

„Nová expozícia Stredoslovenskej galérie“

Miesto: Stredoslovenská galéria
Dolná 141/ 8
975 90 Banská Bystrica

Téma prezentácie: Nová expozícia Stredoslovenskej galérie
vo výstavných priestoroch Bethlenovho domu.

Projekt realizuje: Stredoslovenská galéria

Hlavný garant: Mgr. Miloslava Borošová Michalcová, PhD.

Autorka: Mgr. Zuzana L. Majlingová

ÚVOD

Stredoslovenská galéria v Banskej Bystrici bola zriadená v roku 1956. Zbierkový fond galérie obsahuje viac ako 14 000 umeleckých diel. Inštitúcia so 70-ročnou históriou sa v minulosti špecializovala na výskum a prezentáciu umeleckej grafiky. V galerijnej zbierke je fond grafiky najrozsiahlejší. Obsahuje takmer 9 000 grafických tlačí na papieri. Zachytáva diela všetkých relevantných období, umelcov a umelkyní spojených s tvorbou a históriou grafiky 20. storočia na Slovensku.

ZÁMER

Stredoslovenská galéria (SSGBB) plánuje sprístupnenie **flexibilnej expozície umenia grafiky a grafického archívu** vo výstavných priestoroch Bethlenovho domu na druhom nadzemnom podlaží. Projekt nadväzuje na dlhodobý výskum, prezentačnú a akvizičnú stratégiu a prax SSGBB zameranú na tvorbu zbierky grafického umenia 20. storočia a 21. storočia, ktorej sa inštitúcia venovala viac ako päť dekád svojej existencie (od roku 1967 až do roku 2011). Umiestnenie expozície v Bethlenovom dome sa javí ako ideálne vzhľadom k blízkosti depozitáru, ktorý sa nachádza priamo nad výstavným priestorom, umožňuje bezpečné aj operatívne narábanie so zbierkovými predmetmi a zjednodušuje logistiku.

Charakter novej expozície má byť **nestatický (flexibilný), počíta s cyklickou a funkčnou premenou zbierkových predmetov (vystavených súborov grafiky), aby mal divák dôvod navštevovať expozíciu pravidelne (nielen „raz a dosť“)**. Cyklická premena expozície nahradí aktuálne krátkodobé výstavy a nemala by v priebehu trvania generovať a zvyšovať finančné náklady inštitúcie, ktoré sú potrebné na udržiavanie prevádzky krátkodobých výstav realizovaných v objekte v súčasnosti. Expozícia by mala od otvorenia fungovať minimálne päť a maximálne desať rokov s plánovanými komplexnými obmenami zbierkových predmetov v ročnej periodicite.

Na prípravu expozície nadväzujú systematicky ďalšie hlavné odborné činnosti galérie:

- prezentácia zbierkových predmetov;
- edukačná činnosť – integrovanie umeleckého vzdelávania priamo do expozície – zriadenie edukačných priestorov priamo v expozícii;
- sprístupňovanie zdigitalizovaných a vedecky spracovaných archívnych dokumentov SSGBB a zdigitalizovaných zbierkových predmetov priamo v expozícii;
- výskumná činnosť priamo v expozícii;
- publikačná a edičná činnosť priamo v expozícii digitálnou formou.

Cieľom je efektívne systematizovanie odbornej činnosti galérie a zhodnocovanie zbierkového fondu SSGBB s predpokladom dlhodobého výskumu prebiehajúceho počas prípravy, ale aj trvania expozície. **Cyklický – flexibilný a bádateľský charakter expozície, ako aj využívanie zdigitalizovaného materiálu zbierkových predmetov, je**

podstatný vzhľadom k papierovým médiám (grafické tlače na papieri), najviac zastúpeným v zbierkovom fonde SSGBB, ktoré nemožno v bežných expozičných podmienkach bezpečne vystavovať dlhšie ako tri mesiace. Prezentáciou grafiky galéria zhodnotí najrozsiahlejšie zastúpený fond svojej zbierky v dlhodobej expozičnej výstavnej praxi a v rámci celoslovenského pôsobenia tak opätovne nadobudne nadregionálnu špecializáciu.

V muzeálnej praxi nie je bežné dlhodobo vystavovať papierové médiá, ktoré najrýchlejšie podliehajú znehodnoteniu svetlom. Viac ako trojmesačná prezentácia grafiky sa neodporúča ani v múzeách umenia s nadštandardným technickým vybavením. Ako riešenie, ktoré prispeje k zhodnoteniu bohatého grafického fondu SSGBB, sa v súčasnosti javí predovšetkým zriadenie expozície typu tzv. „study paper rooms“. Miestnosti na prezentáciu a štúdium papierových médií umožnia dlhodobejšie prebiehajúce výstavy so špeciálne navrhnutým uzatvárateľným inštalačným mobiliárom, kde by mohla byť rozsiahla zbierka grafiky bezpečne prezentovaná a pravidelne obmieňaná.

PREDMET ARCHITEKTONICKEJ SÚŤAŽE NÁVRHOV

- ❶ Nová expozícia (2. NP)
- ❷ Infraštruktúra prvého kontaktu novej expozície (1. NP)

❶ Nová expozícia – 2. nadzemné podlažie

Koncepcia expozície

Vo výstavnom priestore na 2. nadzemnom podlaží, v piatich miestnostiach Bethlenovho domu navrhujeme realizovať novú expozíciu s dvoma samostatnými prezentačnými líniami zbierky grafického umenia SSGBB pod názvami **Kabinet spomalenia** a **Kabinet zrýchlenia**, ktoré sa budú navzájom dopĺňať, ale môžu fungovať aj samostatne. Divák si sám zvolí, ktorý okruh prezentácie pri návšteve expozície uprednostní. Vo „vnútri expozície“ navrhujeme jeden z priestorov vyčleniť na **Kabinet prítomného času**, ktorý bude venovaný aktuálnym tendenciám grafického umenia.

● **Kabinet spomalenia**

Kabinet spomalenia by sa zameriaval na prezentáciu vývoja a foriem domáceho grafického umenia 20. a 21. storočia zo zbierky SSGBB v priestore tzv. „study paper rooms“ so špeciálne navrhnutým inštalačným mobiliárom vo forme úložných uzavretých nábytkových foriem. Divák by si sám otváral mobiliár a jednotlivo prezeral diela. Táto forma prezentácie by riešila zabezpečenie diel pred degradáciou svetlom a priniesla by exkluzívnu formu percepcie diela bádateľským spôsobom; sústredením sa na detaily, ako to techniky grafického umenia vyžadujú. Kabinet spomalenia sa zameria na prezentáciu reprezentatívnych, najkvalitnejších diel zbierky. Nábytkové formy by mali byť sústredené v centrálnych priestoroch jednotlivých miestností, mali by mať variabilnú, pre diváka zároveň pohodlnú formu a bezpečne uchovať zbierkový predmet pred poškodením.

Zdigitalizované a dizajnérsky spracované kolekcie zbierkových predmetov, uložené v origináloch v uzavretých nábytkových formách, by boli zároveň v menšej projekčnej ploche (displej) s náležitými popisami dostupné v blízkosti mobiliáru alebo integrované v mobiliári. Prostredníctvom digitálneho obsahu by divák získal orientáciu a základné informácie k jednotlivým dielam aj k celkom kolekcií originálov zbierkových predmetov umiestnených vo vnútri mobiliárov. Počet prezentovaných grafických diel – približne 200 od 100 autorov – by poskytol komplexný prehľad o vývoji grafického umenia na Slovensku v 20. a 21. storočí. Kolekcia by sa komplexne obmieňala v ročnej periodicite na základe kurátorských konceptov – čo vytvára flexibilný a výskumný rozmer expozície. Kabinet spomalenia je plánovaný ako samostatný expozičný okruh, umiestnený v štyroch miestnostiach a tvorený fyzickými zbierkovými predmetmi, bezpečne uloženými v originálne navrhnutých a špecializovaných mobiliároch určených na uchovávanie grafických tlačí na papieri.



Zásuvková výkresová skriňa (plan chest)
na bezpečné uloženie grafických tlačí
v depozitároch.

● Kabinet zrýchlenia

Kabinet zrýchlenia využije výlučne zdigitalizované zbierkové predmety a zdigitalizovaný archívny materiál viažuci sa k zbierke grafiky SSGBB, bude sa budovať a obmieňať postupne na základe dlhodobého výskumu. Zameria sa na prezentáciu vývoja grafickej zbierky z hľadiska budovania akvizičných procesov s uplatnením metódy inštitucionálnej kritiky, metodológie skúmania histórie výstav, kritickej muzeológie. Bude vychádzať z poznania vývoja grafickej zbierky, ktorá sa formovala v závislosti na premenách spoločenského kontextu. Predstaví profil a charakter zbierky, ktorú určovali kľúčové obdobia 60. rokov, obdobie normalizácie 70. a 80. rokov 20. storočia a doba demokratizácie po roku 1989. Tento prezentačný okruh sa zameria na diela rôznej kvality, ktoré sú zostavené na základe kurátorského výberu logických celkov vývojových kolekcií budovania zbierky, ale aj archívneho materiálu, a bude ďalej prezentovaný umeleckohistoricky (digitálny archív integrovaný v nábytkových moduloch), ale tiež tvorivo – súčasnými multimediálnymi umelcami a umelkyňami. Multimediálne diela môžu byť projektované rôzne, na voľných plochách stien, v obvodových líniách priestoru, čím sa vytvorí divácky atraktívny štýl tzv. IMERZNEJ EXPOZÍCIE, ktorá bude vychádzať zo zdigitalizovaných zbierkových predmetov grafického umenia SSGBB. Tento okruh bude vytváraný a prezentovaný vo funkčne nastavenej periodicite nadväzujúcej na archívny a kurátorský výskum, samotnú prezentáciu a edukačné aktivity v Kabinete spomalenia. Spolupráca na realizácii

Kabinetu zrýchlenia bude realizovaná formou samostatného projektu s expertmi na danú oblasť, ktorí vytvoria obsah a vizuálne stvárnenie tejto vrstvy expozície. Kabinet zrýchlenia ponúkne možnosť postupne odprezentovať digitálne spracovaných zbierku grafického umenia komplexne, teda do 10 000 zbierkových predmetov. Spracovanie tohto kabinetu je predmetom architektonickej súťaže len v rozsahu integrácie technických zariadení do priestoru a mobiliárových modulov v jednotlivých miestnostiach expozície. Spočívať bude najmä v proporčnom priestorovom riešení a vhodnom určení projekčných plôch v jednotlivých miestnostiach expozičného okruhu kabinetu spomalenia. Typológia a predpokladaný rozsah technických zariadení bude predstavený súťažiacim postupujúcim do druhého kola počas obhliadky priestorov s expertom poroty a kurátorkou expozície.



Ján Šicko. Kresba. Audiovizuálna
videostena. SNG – Galéria Ľ. Fullu. 2023

● **Kabinet prítomného času**

Kabinet prítomného času bude situovaný v jednej z výstavných miestností (najmenšia miestnosť). Venovať sa bude krátkodobým výstavám a zamerať sa na mapovanie relevantných – etablovaných autorov a autoriek súčasnej domácej a zahraničnej umeleckej scény, ktorí/é pracujú v médiu grafiky. Jeho realizácia čiastočne dobieha prezentačný, výskumný a akvizičný výpadok záujmu o médium grafiky na pôde SSGBB, ku ktorému došlo pozastavením špecializácie v roku 2011. Výstavné projekty v tomto priestore môžu byť realizované vo funkčne stanovenej periodicite a zhodnocované následným dopĺňaním a budovaním zbierkového fondu SSGBB.

● **Edukačná vrstva expozície**

Kabinet spomalenia a Kabinet zrýchlenia by mali byť tvorené v úzkej spolupráci s edukačným oddelením SSGBB, ktoré pripraví k prezentačnej vrstve expozície tvorivo-vzdelávaciu digitálnu aj „fyzickú“ samoobslužnú expozičnú vrstvu na základe vlastného návrhu. Spracovanie tejto vrstvy je predmetom architektonickej súťaže

v rozsahu integrácie dvoch edukačných priestorov – „edukačného priestoru na realizáciu suchých grafických techník“ a „digitálneho edukačného priestoru“ priamo do expozície. Edukačné priestory majú byť samoobslužné a nadväzovať na nábytkové formy kabine-tu spomalenia. Určené sú pre individuálnych návštevníkov, detských aj dospelých. Nie sú určené pre veľké organizované školské skupi-ny. Typológia a predpokladaný rozsah foriem edukačnej vrstvy bude predstavený súťažiacim postupujúcim do druhého kola počas obh-liadky priestorov s edukátorkami, kurátorkou a expertom expozície.



Samoobslužné edukačné priestory.
Centrum umeleckého vzdelávania
Keppel. NG Singapur. 2023

Priestorové, technické a materiálové požiadavky

Expozícia grafického umenia bude koncentrovaná v historickej bu-dove Bethlenovho domu na druhom nadzemnom podlaží, v piatich výstavných miestnostiach.

Grafické umenie nemôže byť dlhodobo vystavené svetlu, preto je potrebné nájsť taký systém prezentácie, ktorý chráni dielo pred den-ným svetlom a zároveň umožňuje návštevníctvu, aby si vystavené originálne dielo bezpečne a pohodlne prezrelo. Príklady muzeálnej praxe pracujú so systémom tzv. *study paper rooms*, kde sa nachá-dzajú uzatvárateľné nábytkové a priestorové formy, ktoré môže divák samostatne otvárať alebo do nich vstupovať. Používajú sa napríklad zásuvkové výkresové skrinky, v ktorých sú grafiky uložené a bezpečne adjustované, vertikálne závesné systémy s odnímateľným prekryvom, uzatvárateľné kóje bez prístupu denného svetla alebo iné originálne a kreatívne navrhnuté formy včlenené do výstavného priestoru.

Expozícia SSGBB sa do veľkej miery zameria práve na vytvorenie funkčného výstavného priestoru a originálne zostavenie mobiliáru, ktorý umožňuje bezpečné uloženie zbierkových predmetov z oblasti grafiky pred degradáciou svetlom a iným mechanickým poškodením. Navrhnutý alebo zakúpený mobiliár by mal vychádzať z funkčných fo-riem, bežne používaných na uloženie grafiky v depozitároch alebo expozíciách múzeí, napríklad modul zásuvkových výkresových skriní (*plan chest*). Návrhy môžu kombinovať originálne – autorské – formy mobiliáru s mobiliárom, ktorý je dostupný na zakúpenie v špecializo-vaných obchodoch pre vybavenie depozitárov múzeí a galérií. Záleží nám aj na tom, aby mohli byť navrhnuté mobiliárové kompozície po ukončení expozície rozoberateľné a v budúcnosti používané pri prí-prave výstav alebo využité v depozitári galérie.

Mobiliár expozície by mal byť predovšetkým ústretový k diváctvu. Návštevníctvo by si malo takto vystavené grafické diela dokázať prezeráť samostatne, „bádateľským“, ale aj kontemplatívnym spôsobom, pohodlne a prakticky. Kurátori/kurátorky a technický personál galérie by mali obsluhovať nábytkové formy, mobiliárové moduly a integrované technické, digitálne a projekčné zariadenia pri plánovanej výmene zbierkových predmetov samostatne. Bezpečná výmena zbierkových predmetov a napĺňanie digitálneho obsahu v plánovanej periodicite flexibilne chápanej expozície by mala prebiehať technicky čo najjednoduchšie a negenerovať náklady na nákup nového materiálu alebo zabezpečovanie špecializovaných služieb.

- Vystavené budú zbierkové predmety grafického umenia – tlačé na papieri, preto je prioritné zohľadniť podmienky na bezpečnú prezentáciu tohto druhu umenia (dôraz na bezpečnú adjustáciu, minimálne vystavenie dlhodobému dennému svetlu, primerané umelé osvetlenie).
- Inštalačné, uzatvárateľné mobiliárové prvky a ich zostavy, určené na bezpečnú prezentáciu zbierkových predmetov grafiky, by mali byť riešené vo variabilných formách.
- Zostavy mobiliárových kompozícií na uloženie grafiky môžu kombinovať originálne navrhnuté prvky s modulmi zakúpenými v špecializovaných múzejných obchodoch.
- Mobiliár na uloženie grafických tlačí, by mal byť navrhnutý alebo zakúpený v univerzálnom rozmere A0 a A1, počítame s dvoma základnými rozmermi, ktoré umožnia horizontálne i vertikálne uloženie aj najväčších rozmerov grafických tlačí na papieri v ploche. Jednotlivé grafické tlačé, ktoré budú uložené v nábytkových moduloch s univerzálnymi rozmermi A1 a A0, sú však rôznych rozmerov. V rozsahu od A5 do A0. Univerzálny rozmer mobiliáru má byť preto vnútorne flexibilne členený ako variabilný a umožniť bezpečné samostatné uloženie jednej grafickej tlačé s najväčšími rozmermi A0. Ale aj uloženie grafických tlačí rôznych menších rozmerov v jednej ploche vedľa seba. Dôraz by mal byť kladený aj na jednoduchú funkčnú operatívnu výmenu grafických tlačí v mobiliári pri plánovanej periodickej výmene diel v expozícii.
- Inkorporácia vzdelávacích prvkov do expozície, navrhnutie mobiliáru pre vytvorenie dvoch edukačných samoobslužných priestorov expozície.
- Inkorporácia technických zariadení a digitálnych prvkov do inštalačného mobiliáru a priestoru expozície.
- Riešenie sedacích prvkov v expozícii.
- Expozícia by mala byť inkluzívna, povrchy by mali byť riešené s dôrazom pre slabozrakých či telesne znevýhodnených, mal by byť zabezpečený plynulý pohyb po expozícii.

- Návrh by mal obsahovať podlahové riešenie a osvetlenie priestoru
- Návrh expozície by mal zohľadňovať koncepciu kurátorky.

☒ Infraštruktúra prvého kontaktu novej expozície – 1. nadzemné podlažie

Súčasná Infraštruktúra prvého kontaktu SSGBB, situovaná na prvom nadzemnom podlaží Bethlenovho domu, je zastaralá, pochádza z 90. rokov 20. storočia. Plánujeme komplexný redizajn a redefinovanie tohto priestoru. Požiadavky spočívajú najmä v práci s priestorom tak, aby vznikol nový, jasne definovaný priestor vstupu do novej expozície a poskytol návštevníctvu potrebné služby a komfort.

Priestorové, technické a materiálové požiadavky

V priestore foyeru Bethlenovho domu, plánujeme komplexné redizajnovanie infraštruktúry prvého kontaktu v súlade s dizajnom a architektonickým návrhom novej expozície. V rámci technických úprav priestoru uvažujeme o výmene podláh a príprave podlahového alebo iného vykurovania zabezpečujúceho nový komfort pre zamestnanectvo pokladne. Za dôležitý považujeme redizajn hlavného vstupu do objektu a výstupu z objektu, ktoré by zabezpečili lepšiu orientáciu návštevníctva priamo pri vchádzaní do Bethlenovho domu z ulice a pri výstupe do dvora. Priamo z foyeru by malo mať návštevníctvo voľný prístup do kníhkupectva a knižnice na ľavej strane, ako aj do dvora v závere foyeru. V budúcnosti plánujeme aj úpravu dvora, ktorým sa prechádza do administratívnej časti budovy, s možnosťou využívať tento priestor ako oddychový a pre obyvateľstvo mesta aj ako tranzitný s prechodom na sídlisko Fortnička. V dvore je situovaný aj galerijný byt, ktorý je možné využívať na umelecké rezidencie. Požiadavky na priestor foyeru spočívajú najmä vo vytvorení bezbariérového priestoru, v ktorom sa návštevníctvo už pri vstupe od ulice dokáže dobre a samostatne orientovať.

- návrh by mal obsahovať podlahové riešenie a osvetlenie priestoru;
- návrh by mal zohľadňovať riešenie vykurovania priestoru – tepelná ochrana zamestnanectva;
- návrh by mal obsahovať nové riešenie vstupných otvorov od ulice a do dvora;
- návrh mobiliáru by mal obsahovať pult na predaj lístkov s vytvorením zázemia pre zamestnanectvo, úložné skrinky pre návštevníctvo, úložný systém na tovar (katalógy, merch), priestor na posedenie a oddych pre návštevníctvo, samoobslužný priestor na podávanie kávy a vody.